

BLAŽENKA MARTINOVIĆ
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za humanističke znanosti
Odsjek za kroatistiku
Ul. I. Matetića Ronjgova, 1, HR – 52100 Pula

KOLEBANJA LEKSIČKOGA NAGLASKA IMENICA I-VRSTE

Imenice na -ōst najbrojnije su unutar i-vrste i svrstavamo ih u nepromjenljivi naglasni tip – onaj koji ima stalan naglasak i podudara se s naglaskom pridjeva od kojih su gotovo sve tvorene. Zanaganasna dužina u sufiksu ostvaruje se u nominativu (i akuzativu) jednine i naglasno je predvidljiva pa se ne smatra tipološkom značajkom, s time da se u govoru sve više gubi. Naglasna su kolebanja česta u trosložnih i četverosložnih imenica na -ōst, i to između čelnoga naglasaka ili dugouzlaznoga pred sufiksom (nāivnōst – naivnōst, pōbōžnōst – pobōžnōst, išcīpnōst – iscīpnōst). U jezičnoj se uporabi uočava tendencija pomicanja naglasaka prema početku riječi pa se stoga u ovome radu utvrđuju razlozi metatonije i utjecaj jezične uporabe na suvremene priručnike hrvatskoga jezika. S druge pak strane normativni priručnici hrvatskoga jezika još uvijek bilježe dvostruki paradigmatički naglasak (naglasak L jd., GDLI mn.) tih imenica (npr. L jd. u žalosti – u žalōsti, G mn. žalostī – žalōstī, DLI mn. žalostima – žalōstimā) te se istražuje živi li što od tih preinaka u govoru, jer je u jezičnoj uporabi snažna tendencija pojednostavnjivanja dokidanjem naglasnih preinaka u paradigmi. Otuda je cilj ovoga rada bio istražiti koliki je opseg kolebanja u naglasku imenica i-vrste u normativnim priručnicima, a koliki je u uporabi te utvrditi normativni status dvostrukih naglasnih likova.

KLJUČNE RIJEČI: *dubleta, i-vrsta, leksički naglasak, nepromjenljivi naglasni tip, standardno naglašavanje, sufiks -ōst.*

UVODNO SLOVO

U radu se polazi od pretpostavke da je hrvatsko normativno naglašavanje većim dijelom utvrđeno, ali da nije sustavno stabilizirano.¹ Takvom se presumpcijom suprotstavljamo stavovima da naglasna norma gotovo uopće ne postoji jer

¹ Stabilizacija uz jezičnu dogradnju i usustavljanje pripada jezičnim promjenama koje usavršavaju standardni jezik. Na istome je tragu i I. Pranjković (2001: 304) ističući potrebu stabilizacije, a ne normiranja.

nedosljednosti u suvremenim normativnim priručnicima i zanemarivanje naglasnih pojava u jezičnoj uporabi mogu ostaviti takav dojam.²

Istraživanje naglasnih kolebanja u hrvatskome standardnom jeziku u radu je ograničeno na naglasak imenica i-vrste koje ne mijenjaju naglasak u paradigmi. Cilj je bio utvrditi opseg raskoraka između propisa, popisa i uporabe, tj. preskriptivne i deskriptivne norme i (uzorne) jezične prakse te dati popis svih oblika nepodudaranja na zadanu korpusu. Polazište su stoga bile proširenije i naglasno posebije imenice (ukupno 3 010) koje su klasifikacijskim postupkom obrađene i predstavljene u monografiji *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku* S. Vukušića, I. Zoričića i M. Grasselli-Vukušić (dalje u tekstu NHKJ). Leksički smo korpus komparativno analizirali s naglascima u odabranim normativnim (deskriptivno-preskriptivnim) priručnicima hrvatskoga jezika: *Hrvatskoj gramatici* E. Barić i skupine autora (HG); *Povijesnome pregledu, glasovima i oblicima hrvatskoga književnog jezika* S. Babića i skupine autora (PPGO) te *Glasovima i oblicima hrvatskoga književnog jezika* također S. Babića i skupine autora (GOHKJ); *Tvorbi riječi* S. Babića (TR); *Rječniku hrvatskoga jezika* urednika J. Šonje (RHJ-LZ); *Hrvatskome enciklopedijskome rječniku* urednika L. Jojić i R. Matasovića (HER)³; *Hrvatskome jezičnom savjetniku* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (HJS) te u gramatici I. Brabeca, M. Hraste i S. Živkovića (BHŽ). Posljednja je gramatika uvrštena u istraživanje jer pokazuje odmake od preskriptivne tzv. Karadžić–Daničić–Maretićeve naglasne norme. Premda se rječnicima katkad poriče normativnost jer su najčešće djelo jednoga autora koji bilježi naglaske po vlastitome osjećaju ili ih preuzima iz starijih leksikografskih djela, u oskudici prihvatljivijih posegnuli smo za onim za čim posegnu svi koji žele učiti ili potvrditi naglasni podatak.

Kada se utvrdi da pisani izvori pružaju neujednačene podatke, slijede temeljitija naglasna istraživanja jezične uporabe kako bi se odvagulo što je običnije i proširenije, dakako unutar sustava, slijedeći (i lingvistička i izvanlingvistička) načela prema kojima naglasni lik mora biti i prihvatljiv i prihvaćen. Za potrebe

² "No o tome da se i prozodematika riječi uključi u klasifikacijsko etiketiranje natuknice može biti govora samo ako je čvrsto standardizirana. A poznato je da to hrvatska prozodematika nije." (Silić, 1993/1994: 102) Standard u naglašivanju ipak postoji (u protivnome ne bi bilo moguće u rječnicima zabilježiti naglasak svakoga pojedinog leksema, koji se u njima uvelike poklapa), no ono što ne postoji potpuna je ujednačenost teorije i prakse. Potonje svjedoči o tome da standardni jezik nije statičan već gipko postojan, stoga u radu govorimo o stabilizaciji prozodematike, tj. o uklanjanju onih razroznosti koje kodeks čine nestabilnim i neautoritativnim, a ne o potpunoj standardizaciji. Stabilizacija norme primjerice podrazumijeva stilsko definiranje. (Babić, 1990: 259)

³ Komparativno nismo obrađivali Anićev rječnik jer smo se usmjerili na suvremene rječnike u kojima očekujemo jasniju sliku naglasnoga stanja, posebice nakon što su uklonjene "dječje bolesti" prvoga izdanja jednojezičnika kakav je bio Anićev (usp. Vukušić, 1992). Proširena i prerađena izdanja Anićeva rječnika uklopljena su i u HER: "Dotadašnja izdanja Novog Libera *Rječnik hrvatskoga jezika* Vladimira Anića (prvo izdanje 1991, drugo prošireno izdanje 1994, treće prošireno izdanje 1998), *Rječnik stranih riječi* Vladimira Anića i Ive Goldsteina (prvo izdanje 1999, drugo dopunjeno izdanje 2000) bila su oslonac i najvažniji izvor građe za prvi *Hrvatski enciklopedijski rječnik*." (Predgovor HER-u, VI) Najnovija izdanja Anićeva rječnika (kakvo je primjerice iz 2007.), objavljena nakon njegove smrti, nose naglasne posebnosti kojima autor nije bio sklon (primjerice silazni ton nepočetnoga sloga) pa je i autorstvo upitno.

istraživanja intervjuirali smo profesionalne govornike⁴ (koji će oslikati jezičnu uporabu)⁵, profesore hrvatskoga jezika, različitih startnih govora, jer se drži da bi upravo oni bili jedni od nositelja standardnoga izgovora, po načelu: "govori, kako govori jezično obrazovana javnost" (Esih, 1999: 47).⁶ Profesionalnim se govornicima smatraju i glumci i spikeri.⁷ Njihov smo govor osluškivali u elektroničkim medijima (Hrvatski radio i Hrvatska televizija⁸), posebice u informativnim emisijama. Zadovoljeni su tako neki od temeljnih zahtjeva koje je definirao, između ostalih, I. Zoričić (1990: 50): informant je intelektualac, javni mu je govor sastavnim dijelom zanimanja i dijelom je skupine koja pokriva cijelo područje hrvatskoga standardnog jezika. Startni mu jezik nije samo novoštokavski idiom, na čemu su inzistirala starija istraživanja, upravo s razloga jer se želi doseći koliko je naglasni sustav standardnoga jezika moguće naučiti kad su razlike startnoga idioma i standardnoga veće. Odabir mlađih informanata odat će nam suvremenu jezičnopedagošku praksu. Broj informanata danas je, vjerujemo, manje relevantan jer nam mediji omogućuju svakodnevno osluškivanje govorne prakse na širem području nego što bi jedan istraživač mogao u kratkome vremenu obići na terenu.⁹ Cilj je na koncu rasvijetliti dvojbe i ukazati na moguća rješenja.¹⁰

⁴ Škarić ne drži to uvijek dobrim odabirom: "Suvremenom sociolingvističkom metodologijom do standarda se dolazi širokom anketom jezično dobro informiranih o poželjnosti oblika, a ne o učestalosti postojećih oblika. Uporna nenaučljivost ponekih oblika normiranih u standardu gotovo je uvijek simptom krivog normiranja, a to znači normiranja nepoželjnih oblika." (2006: 19) Navedenu tvrdnju možemo shvatiti preidealnom jer je teško pronaći desetak informanata koji su potpuno informirani o poželjnosti naglasnih likova i koji su ih apsolutno usvojili.

⁵ Jezična je uporaba ("uporabna norma") predstavljena "u jezičnoj praksi krugova i zvanja kojima je jezik pisani i(li) govorni, ovakvo ili onakvo sredstvo njihove djelatnosti, dakle u pisaca, nastavnika, spikera, novinara, glumaca, pravnika (osobito odvjetnika) itd." (Brozović, 1973: 66)

⁶ Redom to su ovi: N. Horvat Starčević (r. 1977. u Novoj Gradiški) – profesorica hrvatskoga jezika iz Požege sa startnim novoštokavskim govorom i sa staroštokavskim utjecajima (odrasla je u Posavini, u Orubici i Davoru); F. Zoričić (r. 1981. u Splitu) – profesor hrvatskoga jezika iz Splita (trenutačno živi u Puli) sa startnim novoštokavskim govorom; V. Štimac Ljubas (r. 1972. u Zagrebu) – jezikoslovka iz Zagreba sa startnim kajkavskim narječjem; M. Matešić (r. 1974. u Rijeci) – jezikoslovka iz Rijeke sa startnim čakavskim narječjem; S. Podunajec (r. 1977. u Puli) – profesorica hrvatskoga jezika iz Pule (trenutačno živi u Vukovaru) sa startnim čakavskim narječjem; D. Mandić (r. 1977. u Puli) – profesor hrvatskoga jezika iz Pule također sa startnim čakavskim narječjem.

⁷ O profesionalnim govornicima kao uzorima govori se i u stranoj literaturi, primjerice U. Ammon ih opisuje u knjizi *Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz. Das Problem der nationalen Varietäten* 1995., koju je detaljnije obrazložio K. Mićanović (2006). Modelski, tj. profesionalni govornici jedna su od četiriju silnica koje promoviraju idiom u standard, a ostale tri su: jezični kodeks, autoriteti za normu i jezični eksperti. D. Kalogjera (2003: 186) u istraživanjima bi dao prednost prosječnomu obrazovanom govorniku.

⁸ Istraživanje I. Banković-Mandić i A. Runjić-Stilove (2006: 71) pokazalo je da je govor HRT-a u odnosu na druge televizije (TV Nova, RTL televizija) najbolji. Prosječna ocjena novinara i voditelja HRT-a bila je 3,21 i 3,68; no spikera ipak zadovoljavajuća 4,05, što potvrđuje tezu o uzoritosti školovanoga spikerskog govora. Njihovu neprosječnost potvrdili su i I. Škarić i G. Varošaneć-Škarić: "Analiza pokazuje da televizijski govornici (u istraživanju njih 154, op. B. M.) govore znatno ispod zamišljenog ideala, ali su prema nekim pokazateljima znatno govorno sposobniji od općeg prosjeka govornika." (1994b: 1) Dokidanje kratkouzlaznoga naglaska u polovine spikera također je tad zamijećeno.

⁹ O televizijskim izvijestiteljima kao relevantnim informantima pisao je i M. Kravar (1988: 107–108).

¹⁰ Opis i spoznaja pokoji regularnosti i sustavnosti važni su u jezikoslovlju, ipak ne želimo žurno s malim brojem specifične skupine ispitanika iznalaziti najpoželjnije i jedino moguće normativno rješenje (na što upozorava i Kalogjera, 2003: 185).

NAGLASNA KOLEBANJA U PRIRUČNICIMA HRVATSKOGA JEZIKA

U imenica u kojih je naglasak stalan u paradigmi jasno je da se radi o nepromjenljivoj tipu naglašivanja, no to ne znači da nema kolebanja u naglasku nominativa jednine. Kolebanja su uporabna stvarnost i mogla bi se pronaći na bilo kojemu dijelu korpusa, no nepromjenljivi naglasni tip u ovome će radu biti oprimgljen imenicama ženskoga roda s ništičnim nastavačnim morfemom s nekoliko razloga: prvo, obuhvaćaju cijelu imeničnu sklonidbu (i-vrstu) unutar koje su većinom imenice nepromjenljivoga naglaska u paradigmi¹¹; drugo, korpus je aktualan i opsežan (pa i konačni zaključci statistički mogu biti realniji); treće, pretpostavljamo da su kolebanja na razvojnome pravcu, a time i usustavljiva; četvrto, zadiremo u aktualna pitanja naglasne norme, kao što je pomicanje naglaska ulijevo; peto, zadiremo i u pitanje opstanka naglaska na spojniku; šesto, otvaramo i pitanje gubitka zanaglasnih dužina i sedmo, nema novijih istraživanja o tim imenicama.¹² Na koncu unutar jedne sklonidbene vrste kao *pars pro toto* oslikavamo nepromjenljivi tip koji je normativno zanimljiv upravo po leksičkoj naglasnoj normi. Istraživanjem želimo pokazati da se na bilo kojemu dijelu korpusa uočavaju naglasne neustaljenosti i u priručnicima i u uporabi, no isto tako da su sve one uvelike u suglasju (pretpostavljeno 70 – 80%).¹³

Korpus se u velikome broju odnosi na tvorenice sufiksom *-cst* (tvorbeni morfem *-ōst*¹⁴ i gramatički morfem *-ø*), na njih, naime, otpadaju 2 862 imenice, tj. gotovo 95% imenica ž. r. s ništičnim gramatičkim morfemom. Ostalih je unutar imenicama i-vrste koje ne završavaju na *-ōst* 148 u korpusu (koje ćemo popisati dalje u tekstu). Izuzevši imenice koje ne nalazimo u rječnicima, zatim one u kojih se naglasak razlikuje u priručnicima te one imenice koje su dvostruko naglašene, ali uključuju naglasak polaznoga korpusa, ostaju imenice u kojih se naglasak poklapa s naglaskom korpusa i međusobno u rječnicima hrvatskoga jezika pa možemo zaključiti da je potonjima naglasak stabilan, bar stabilniji no što je to u imenica na *-cst*.

Razdiobno načelo u korpusu naglasno je kao i u svakome naglasnotipološkom razgraničavanju. U naglasno nepromjenljivih imenica ton i trajanje osnovne su značajke prema kojima se preglednije razdjeljuju, a mjesto je naglaska sporedna značajka. Primjenjujući navedeno načelo u NHKJ dobivena su četiri skupa (skup jedinica s dugouzlaznim, s kratkouzlaznim, s dugosilaznim i s kratkosilaznim naglaskom).¹⁵ Sve su one mogle biti ujedinjene u jednu, osnovnu skupinu – skupinu

¹¹ U NHKJ šezdesetak je jednosložnica koje mijenjaju ili ton (pr. *stvâr – u stvâri*) ili ton i trajanje (pr. *nôć – nôći – u nôći*) u imenica i-vrste.

¹² O naglasku imenica i-vrste nalazimo podataka u TR, a tematski su pisali S. Babić (o imenicama na *-ōst*; 1956) i I. Zoričić (o imenicama i-vrste općenito 1998: 365 – 370, 2004: 227 – 230; o izvedenicama sufiksom *-ø* 1981, 1990). S. Babić otvara pitanje upravo tih imenica: "Uopće, valjalo bi napraviti popis imenica i-sklonidbe, jer osim velikog broja imenica na *-ōst*, i većeg broja imenica na *-ād*, zbog plodnosti tih sufikasa, broj je ostalih ograničen." (1999: 192)

¹³ I. Zoričić (1994) primjerice je utvrdio na dijelu korpusa imeničnih tvorenica nultim sufiksom i pridjevnih složenica nepodudaranje do trećine ukupnoga leksičkog korpusa.

¹⁴ Nekoliko imenica završava na neplodne sufikse *-kōst(-ø)* i *-nōst(-ø)*, npr. *malenkost, budućnost, mogućnost, nemogućnost, svemogućnost*, sve s dugouzlaznim naglaskom pred sufiksom.

¹⁵ U korpusu su 684 imenice s dugouzlaznim naglaskom (159 s naglaskom na početnome, a 525 s naglaskom na nepočetnome slogu); zatim 1632 imenice s kratkouzlaznim naglaskom (659 s naglaskom na početnome slogu i 973 s naglaskom na nepočetnome); 20 imenica s dugosilaznim naglaskom i 674 imenice s kratkosilaznim naglaskom.

imenica nepromjenljivoga naglasnog tipa (ne uzimajući u obzir broj slogova, na što je posebice upozoravao B. Finka, 1968: 150), no radi preglednosti i (tvorbene) analize NHKJ učinio je iznimku. U priručnicima šire uporabe svakako valja slijediti Finkinu preporuku.

Komparativnom je metodom za imenice ženskoga roda na ništični nastavačni morphem utvrđeno sljedeće podudaranje s polaznim korpusom (tj. s naglaskom u NHKJ):

NHKJ (3 010 imenica)	RHJ-LZ				HER				HJS			
	‘DU ¹⁶	KU	DS	KS	‘DU	KU	DS	KS	‘DU	KU	DS	KS
Naglasno podudaranje s NHKJ	393	739	8	361	555	1053	16	482	443	1002	14	400
	1501				2106				1859			
Bez potvrde leksema iz NHKJ	244	859	12	235	95	345	3	82	124	377	4	140
	1350				525				645			
Različito naglašivanje od onoga u NHKJ	42	29	0	75	33	226	1	108	49	109	1	81
	146				368				240			
Naglasna dvostrukost koja uključuje naglasak iz NHKJ	5	4	0	3	1	5	0	2	59	122	1	40
	12				8				222			
Naglasna dvostrukost koja ne uključuje naglasak iz NHKJ	0	1	0	0	0	3	0	0	9	22	0	13
	1				3				44			
Postotak naglasnoga podudaranja s NHKJ	90%				85%				79%			
	(1660 = 100%) ¹⁷				(2485 = 100%)				(2365 = 100%)			
Postotak podudaranja s dvostrukostima koje uključuju naglasak iz NHKJ	91%				85%				88%			

Brojčani rezultati istraživanja pokazuju da se priručnici hrvatskoga jezika na odabranome korpusu naglasno podudaraju u vrlo visokome postotku. RHJ-LZ pokazuje najviše podudaranja s naglaskom u NHKJ (uzimajući svakako u obzir i veliki broj leksema koji ne nalazimo u rječniku). Dvostrukosti su rijetke u tome rječniku, a ako su i ponuđene, dubleta je u zagradi i time dobiva stilsku oznaku pred

¹⁶ Kratice naglasaka: DU = dugouzlazni; KU = kratkouzlazni; DS = dugosilazni; KS = kratkosilazni.

¹⁷ Od ukupnoga broja leksema u korpusu (3 010) oduzet je broj leksema koji je bez potvrde u pojedinome rječniku.

prvim naglasnim likom koji je preporučljiviji (u skladu s disjunktivnom normom), primjerice *pūstōš* (*pūstoš*), *drāgōst* (*drāgōst*), ali samo *gnjīlōst*, *sjājnōst*, *vidnōst*, *zvūčnōst* itd. Jedna je od nedosljednosti koja karakterizira rječnike (posebice RHJ-LZ) ta što dvostruki naglasni likovi pridjeva ne prate i dvostruki naglasni likovi imenica koje se izvode od tih pridjeva: *prēglēdan* (*prēgledan*) – *prēglēdnōst*; *nēprolāzan* (*neprōlazan*) – *nēprolāznōst*; *nepōdoban* (*nēpodōban*) – *nepōdobnōst*; *vjērojātan* (*vjerōjatan*) – *vjērojātnōst* (ali *nevjerōjātnōst*); *kōketan* (*kokētan*) – *kokētnōst*; *zāčudan* (*zāčudan*) – *zāčudnōst*; *rāzborit* (*rāzborit*) – *rāzboritōst* i sl., o čemu detaljnije u poglavlju koje slijedi.

Nedosljednosti u rječnicima hrvatskoga jezika onemogućuju analoško zaključivanje korisnika rječnika; npr. u RHJ-LZ navodi se samo pridjev *prēžiran*, imenica bi mogla glasiti i *prēžirnōst* i *prežirnōst*, zatim samo pridjev *dēsperātan*, a imenica bi mogla glasiti i *dēsperātnōst* i *desperātnōst*, po sljedećoj analogiji: *ōkrūtan* – *ōkrūtnōst* (*ōkrūtnōst*). Takve su dvostrukosti rijetke u RHJ-LZ, dominira sljedeći obrazac: *āktīvan* – *aktīvnōst*, rjeđe *znāčajan* – *znāčajnōst*. Primjerice od 150 imenica koje imaju dugouzlazni naglasak na trećemu slogu (*jednostāvnōst*) njih samo 8 ne prenosi naglasak (*bēzizglēdnōst*; *mīsaonōst*; *nepōdobnōst*; *ōčiglēdnōst*; *prāznovjērnōst*; *proīzvodnōst*; *ūzajāmnōst*; *vjērojātnōst*), a u HER od 207 njih 9. Usustavljanje dodatno otežava i nedosljedno gubljenje dužina pred sonantnim skupom iza kojega je zanaglasna dužina (*ūstāvnī* – *ūstāvnōst* ili *ūstāvnōst*; *ūzōran* – *ūzornōst* ili *ūzōrnōst*). U RHJ-LZ uočljiva je tendencija duljenja pred sonantom u konsonantskom skupu u kojemu je prvi *r* ili *l*, iako u pridjeva ne dolazi dužina (*nāmjērnōst*, *nāsīlnōst*), te u drugim primjerima u kojima se dužina nalazi u pridjeva i dosljedno se bilježi u ostalih priručnika (*prijēpōrnōst*, *rāzmjērnōst*). RHJ-LZ, uz HER, također najdosljednije slijedi formulu: *āā* ili *āā* (pridjevi) → *āā* (imenice): *bānālan* – *banālnōst*; *pōbōžan* – *pobōžnōst*. Nepreneseni se naglasak navodi u zagradi: *nehājnōst* (*nēhājnōst*), *ōkrūtnōst* (*ōkrūtnōst*), za razliku od drugih priručnika koji neprenesenomu daju prednost (posebice HJS: *āutokefālnōst* i *autokēfālnōst*, *bēzizglēdnōst* i *bezizglēdnōst* i sl., a javlja se i ondje gdje se rijetko čuje u uporabi: *jednostāvnōst* i *jēdnostāvnōst*; *nēmjerōdāvnōst* i *nemjerōdāvnōst*). U svemu zamjećujemo da HJS često nudi naglasak na spojniku (*medjelōtvōrnōst*, *pravōvjērnōst*, *ravnōprāvnōst*, *umōbolnōst*), koji informantima zvuči katkad usiljenim.

Dade se zaključiti da su zabilježena odstupanja motivirana pomicanjem naglasaka prema početku riječi i u priručnicima i u informanata, a pojava dugouzlaznoga naglasaka pred sufiksom najčešća je u tzv. kontinentalnome naglašivanju na čijemu je tragu HER, nešto manje HJS, posebice vidljivo na primjerima u kojima je u većine ostalih prevladao naglasak osnove, zbog tendencije uklanjanja naglasnih preinaka u derivaciji¹⁸ (*bistroūmnōst*, *bojōvnōst*, *djelātnōst*, *dušēvnōst*, *knjīžēvnōst*¹⁹,

¹⁸ Pojava je u skladu s lingvističkom evolucijom po kojoj se primat daje komunikaciji i potrebi da se prenese poruka po principu najmanjega napora, tj. ekonomičnosti: "Na svakoj etapi razvoja uspostavlja se ravnoteža između potreba komunikacije koje zahtijevaju sve brojnije, sve specifičnije jedinice, od kojih bi svaka dolazila manje često u iskazima, i čovjekove inercije koja tjera na upotrebu ograničenog broja jedinica s općenitijom vrijedošću i češćom upotrebom." (Martinet, 1983: 116) Jezična ekonomija u naglašivanju ne znači samo dokidanje preinaka u paradigmi nego i u tvorbi.

¹⁹ S. Ivšić (1979: 37) preporučuje *knjīžēvnōst*, naime naglasak ujedinjuje prema pridjevnoj osnovi, a sekundarnih dužina ne gomila ako postoje iskonske (na sufiksu).

kukávnōst, mizěrnōst, mužěvnōst, neizmjěrnōst, neodlúčnōst, nerazgovijětnōst, nerazúmnōst, obilnōst, obvezátnōst, odúrnōst, ogávnnōst, okrětnōst, oštroúmnōst, pravovaljānōst, valjānōst itd.). Manje je odstupanja u imenica i-vrste koje ne završavaju na -ōst, o čemu više u redcima koji slijede.

NAGLASAK IMENICA NA SUFIKS -ōst

Proučavanje naglaska imenica na sufixs -ōst temelji se, dakako, na istraživanju leksičkoga naglaska. Paradigmatski i tipološki naglasak tih izvedenica nije potrebno analizirati jer se radi o imenicama koje ne mijenjaju naglasak u paradigmi i svrstavaju se u nepromjenljivi naglasni tip – onaj koji ima stalni naglasak i podudara se, u velikome postotku, s naglaskom pridjeva od kojih su tvorene.²⁰

U normativnim priručnicima hrvatskoga jezika, i to u gramatikama, još uvijek se bilježi dvostruki paradigmatski naglasak L jd. i GDLI mn. dvosložnih imenica s kratkosilaznim naglaskom (*krepost, ludost, mladost, pakost, radost, slabost, starost, žalost*; primjerice L jd. *u žalosti – u žalōsti*, G mn. *žālostī – žalōstī*, DLI mn. *žālostima – žalōstima*) pa bismo time te imenice mogli svrstati i u promjenljivi naglasni tip (promjena mjesta i, očekivano, tona). Dvosložnih je imenica s kratkosilaznim naglaskom stotinjak, no promjene naglaska zahvaćaju trećinu imenica. Međuslogovne naglasne preinake u tih imenica žive još ponegdje u dijalektima, na kazališnim daskama, u govoru rijetkih profesionalnih govornika (koji ih najčešće svjesno žele očuvati), ali ne i u široj jezičnoj uporabi jer je prevladala snažna tendencija dokidanja međumorfemskih naglasnih alternacija. U AG i Silić–Pranjčkovićevoj gramatici stilski se obilježenim drži preinaka u L jd. i DLI mn. jer je u "novije vrijeme" češći i običniji čelni naglasak, a naglasak G mn. donosi se kao dvostrukost. HG drži rjeđim dublete s promijenjenim naglaskom, uz L jd. i DLI mn., i u G mn. U Brabec–Hrast e–Živkovićevoj gramatici prvenstvo je dano upravo preinačenome naglasnom liku pa je to jedna od razlika između suvremene naglasne norme hrvatskoga jezika i tzv. Karadžić–Daničić–Maretićeve norme u imenica i-sklonidbe. Brabec–Hraste–Živkovićeva gramatika takvu preinaku ograničava samo na nekoliko imenica (*milost, mladost, radost, starost, žalost*)²¹, a Akademijina gramatika donosi korpus od njih dvadesetak. Istraživanje naglasne uporabe pokazuje da se promjenljivost naglaska više ne javlja ni u G mn.²²

Takve dvostrukosti više nisu potrebne u suvremenim (preskriptivnim) gramatikama jer nisu sastavnim dijelom neutralnoga izričaja, no u školskim gramatikama valjalo bi im naći mjesta, ako se donose i ostali knjiški, obilježeni likovi i oblici. Rječnici hrvatskoga jezika više ih ne donose, a njima se pridružila i Težak–Babićeva gramatika. Međumorfemska naglasna preinaka u odabranih

²⁰ U Babićevoj *Tvorbi riječi* navode se samo četiri imenice na -ōst(-o) izvedene od glagola: *járōst, mřzōst, rādōst i žalōst*.

²¹ Daničić (1925: 81) donosi 6 takvih imenica (pridodaje i *ludost*), ali ostavlja kao mogućnost da se preinake događaju i u ostalih imenica (nabrojio ih je ukupno 19). A. Pavić (1881) u "tip *žālōst*" svrstao je 23 imenice.

²² O međumorfemskim je preinakama u imenica i-vrste pisao I. Zoričić (1981, 1998).

primjera danas je stilski obilježena i takav se naglasni lik doživljava ili zastarjelom, ili knjižskim naglasnim likom, ili naglasnim dijalektizmom.²³

U imenica na *-ōst* paradigmatski je obilježena zanaglasna dužina u sufiksu jer se u njih javlja samo u N (i A) jd. Naglasno je predvidljiva (kao i zanaglasna dužina padežnoga nastavka u G mn.) pa se ne smatra tipološkom značajkom. HG dopušta kao dubletu lik bez dužine onda kada joj prethodi uzlazni naglasak²⁴ (*brábrōst* i *hrábrost*; *spòrōst* i *spòrost*)²⁵, kako je i u nekih glagola. Drži se rijetkim takav kratki sufiks, iako je u govoru posve prevladao. U gradskim sredinama gotovo da se više i ne čuje, na što utječu i startni idiomi govornika. Informanti iz Požege i Splita najviše su sačuvali zanaglasne dužine, koje dominiraju i u njihovim startnim idiomima, novoštokavskome jekavskome i novoštokavskome ikavskome, no ostali informanti vrlo ih rijetko ostvaruju, na što su utjecali i startni čakavski i kajkavski idiomi. Likovi bez zanaglasne dužine na sufiksu javljaju se i u rječnicima, no mogu se pripisati tiskarskim omaškama (HER: *provizòrnost*, *konzekvèntnost*, *plitkoúmnost*, *predòdrèđenost*, *razlùčivost*, *iznenádnost*, HJS: *neprèsušnost*).

Zanaglasna dužina u predsufiksalsnome dijelu također ne utječe na naglasni tip i podliježe ovim pravilima:

1. dužina se javlja na izvorno dugim slogovima, i to pridjevnim dugim slogovima: *zvûčān – bēzvûčān – bēzvûčnōst*; *vězān – pòvězān – pòvězānōst*; *obrāditi – òbrāđen (obrāđen) – òbrāđenōst – neòbrāđenōst*; *paralizirati – paralizīran (paralizīran) – paralizīranōst* i sl.
2. dužina se javlja u tvorbi duljenjem kratkoga sloga ispred suglasničke skupine koja počinje sonantom (najčešće sonantima *r*, *l*, *lj*): *námjērnost*; *zámōrnōst*, *násīlnōst*, *nèvōljōst* itd.

Nizanje zanaglasnih dužina nije čestom praksom pa se u primjerima triju zanaglasnih dužina čuva ona prva do naglasaka, a ostale su podložnije kraćenju (naime, etimološke su dužine u nestajanju). Na tomu je tragu često bio HER: *angāžīranōst*, *civilizīranōst*, *defòrmīranōst*, *diferèncīranōst*, *disciplinīranōst* itd., a i mi ga držimo realnijim ostvarajem od primjerice: *angāžīrānōst*, *civilizīrānōst* i sl.

Naglasak imenica na *-ōst*, uočili smo, može se dalje svesti na pet pravila:

1. Dugouzlazni naglasak ispred sufiksa imaju dvosložne imenice koje se izvode od pridjeva s dugosilaznim naglaskom: *bròjnōst*, *bújnōst*, *čújnōst*, *drágōst*, *dvójnōst*, *glúpōst*, *grúbōst*...

U literaturi su se izuzimale neke koje zadržavaju naglasak osnove: *dānōst*, *dīčnōst*, *nijēčnōst*, *srāslōst*, no i u potonjih se sve više čuje *dānōst*, *dīčnōst* ili *nijēčnōst*, što možemo pratiti kao prevagu dugouzlaznoga naglasaka, sve od početne iznimke u liku *blágōst*.

²³ Usp. Raj ovoj satvaraš u našoj mladosti, / kad usti otvaraš pune sve radosti... (Šiško Menčetić: "Makar svit da stane..." ili Prosti, moj Bože, kajem se, prosti, / gle, u žalosti srce mi mre. (Crkvena korizmna pjesma iz Dalmacije).

²⁴ Takvim se pravilom javljaju dva nastavka; jedan dug, a drugi kratak čime se oživljava stanje prije Karadžićeva Rječnika u kojemu je samo *-ōst*. (Babić, 1956: 146)

²⁵ A. Mažuranić zabilježio je ovako: *hītrōst*, *sītōst*, ali *blágost*, *náglost*. (Slovnica hervatska, 1869, prema S. Babić, 1956: 146)

2. Nekoliko imenica dugosilazni naglasak tvorbom preinačuju u kratkosilazni: *lašnost, ljudost, mladost, svijetlost, škrtost, živost*.

Posrijedi je analogija prema drugim imenicama koje zadržavaju naglasak osnove (*stārost, čilost, strögost, zrelost...*).

3. Dugouzlazni naglasak ispred sufiksa imaju i one izvedenice od *n*-pridjeva kojima je ispred sufiksa dužina (izvorna ili nastala tvorbenim duljenjem), njih gotovo 50% od ukupnoga broja *n*-pridjeva.

Takvo pravilo pokriva veći broj imenica nego što je to dosada bilo zahvaćeno sljedećim pravilom u TR (str. 315): "Dugouzlazni na slogu ispred sufiksa obično imaju izvedenice od pridjeva na *-(a)n* sa zvonačnikom ispred toga završetka: *dobrotvornost, dugotrajnost, genijalnost...*", jer pokriva i sljedeće slučajeve: *òkrùtan – okružnost, bèštìdan – bestidnost, òpsèžan – opsježnost* itd. RHJ-LZ i HJS najdosljednije ostvaruju preporuku. Drugi priručnici ne bilježe uvijek dužinu na slogu pred sufiksom u osnove, ali ipak pomiču naglasak u imenica (HER: *nèpogodan – nepogodnost*, TR: *pòbožnost – pobožnost; nàivnost – naivnost*; Težak-Babić: *zàhvalan – zahvalnost; pòkoran – pokornost* itd.).

4. Od šestotinjak imenica koje imaju dugouzlazni naglasak njih samo desetak izvodi se od pridjeva koji nemaju *-(a)n* (*autòhtònost/autohtonost, budućnost, državnost, jednakost, malenkost, misaonost, mogućnost, nejednakost, nemogućnost, oportunist, pojedinost...*), a ne zadržavaju naglasak osnove.

Ostale, dakle, zadržavaju dugouzlazni naglasak osnove: *bláženost, ishlápjelost, náklonost, nálikost, náročitost, národskost, osijédjelost, prenágllost, prežívjelost, rijétkost*.

5. U ostalih imenica naglasak se najčešće podudara s naglaskom pridjevnice osnove (*zùbat – zubatost, začàhuren – začahurenost, polòvičan – polovičnost, praznòglav – praznoglavost, kràtkoročan – kratkoročnost, izglačan – izglačanost, ràbljen – rabljenost, bezázoran – bezázornost, bljedokírvan – bljedokrvnost, náporan – nápornost...*).

U nekih trosložnih i višesložnih imenica naglasak se koleba između naglasaka osnove i dugouzlaznoga naglasaka pred sufiksom. U uporabi je jaka tendencija pojednostavnjivanja preinaka pa se češće čuje naglasak kao u osnove. TR (str. 316) navodi sljedeće primjere koji se kolebaju, čime u gramatike ulaze uporabni naglasni likovi: *idèjnost – idejnost, inřimnost – intimnost, ispràvnost – ispravnost, nàivnost* (umj. *nàivnost*) – *naivnost, nèoprèznost – neoprèznost, nèposlušnost* (samo u HJS) – *neposlúšnost, òprèznost – oprèznost, pòbožnost* (u HER: *pòbožnost*) – *pobóžnost, pòniznost* (u HJS: *pòniznost*) – *poniznost, prèciznost – preciznost*, a ostali priručnici u tih primjera donose češće drugi lik. U priručnika nije zabilježen silazni ton nepočasnoga sloga u dijelu posuđenica (ali i domaćih izvedenica: *crnopjègavost, istoimènost*) čiju pridjevnicu osnovu također odlikuje takva raspodjela: *diskrètnost, efèktnost, egzàktnost, frapàntnost, grotèsknost, impozàntnost, indiferèntnost, indolèntnost, insolvèntnost* itd. Likovi su potvrđeni u školovanih govornika, ne opiru im se i već su dijelom sustava i standarda (koji stilski diferencira) pa bi ih trebalo svakako zabilježiti i stilski odrediti.

Dubletni je status likova neizbježan i sve više prodire u priručnike hrvatskoga jezika, i to u HJS (koji još uvijek nije usustavio redosljed takvih naglasnih likova): *dūšēvnōst* i *dušēvnōst*; *bistroūmnōst* i *bīstroūmnōst*, *djēlatnōst* i *djelāt nōst*, *iscrpnōst* i *iscrpnōst*, *kūkāv nōst* i *kukāv nōst*, *māmūr nōst* i *mamūr nōst*, *mōnotōnōst* i *monotōnōst*, *mūžēvnōst* i *mužēvnōst*, *nērazūmnōst* i *nerazūmnōst*, *simultānōst* i *šimultānōst*, a ostali priručni nesustavno dvoje (RHJ-LZ: *kukāv nōst*, *māmūr nōst*, *mūžēvnōst*, *nerazūmnōst*, *simultānōst*; HER: *kukāv nōst*, *māmūr nōst*, *mužēvnōst*, *nerazūmnōst*, *šimultānōst*). Rjeđi su dubletni naglasni likovi u imenica koje pred sufiksom nemaju konsonantski skup koji počinje sonantom (*monotōnōst*, *simultānōst*, *valjānōst*, *ćudorēdnōst*, ali samo *disciplinirāncst*, *ūžurbānōst*, *ūzrujānōst* itd.).

* * *

U navedenome je korpusu zabilježeno petstotinjak imenica koje imaju dugouzlazni naglasak pred sufiksom, od toga se stotinjak naglasno koleba u priručnicima hrvatskoga jezika jer se najčešće zadržava naglasak osnove. Također je utvrđeno da priručnici donose lik s pomaknutim naglaskom još u šezdesetak primjera kada se u NHKJ navodi lik s neprenesenim naglaskom (kratkouzlaznim ili kratkosilaznim). Sveukupno se radi o jednoj petini imenica na *-ōst* koje nemaju naglasak osnove. Posljednje je pravilo, stoga, dominantno.

* * *

S. Babić (1968.) smanjio je velik broj Daničićevih naglasnih tipova uvođenjem šest općih pravila pa je dvadeset i četiri Daničićeva naglasna tipa imenica ženskoga roda na ništični gramatički morfem (od čega je devet na sufiks *-ōst*²⁶) sveo na šest „naglasnih tipova“ (od čega jedan na sufiks *-ōst*, i to onaj koji ima međumorfemsku preinaku, koja je danas stilski obilježena). Babićeva opća pravila tiču se zanaglasnih dužina, a one se danas smatraju naglasno predvidljivima u navedenih imenica pa nemaju tipološku oznaku. Suvremena akcentološka literatura ne uzimlje mjerodavnim ni broj slogova jer je za tipologiju važan jedino naglasni kriterij.²⁷ Iz svega proizlazi da se imenice na *-ōst(θ)* najjednostavnije mogu svrstati u nepromjenljivi naglasni tip (sve idu po općim pravilima).

Naglasna kolebanja, unatoč predvidljivosti naglasaka što proizlazi iz navedenih općih pravila (primjerice *odlūčiti* – *òdlūčan/òdlūčan* – *òdlūčnōst/òdlūčnōst/òdlūčnōst*), javljaju se u priručnicima hrvatskoga jezika s nekoliko razloga, a redom su ovi:

a) Priručnici se kolebaju između naglasaka osnove i dogouzlaznoga naglasaka pred sufiksom jer su oba sustavna i jednako proširena, stoga se pitanje rješava dubletama (*bojōvnōst* i *bōjōvnōst*). Kolebanje je najizraženije u uporabi, no većina

²⁶ A. Pavić (1881: 94-95) donosi istih tih devet "tipova".

²⁷ Prevagnula je ona struja (koju danas predvode akcentolozi S. Vukušić i I. Zoričić, a začeta je u radovima J. Hamma, B. Finke, S. Babića, M. Moguša i ranim radovima S. Vukušića) koja tipologiji pristupa samo iz sfere naglasaka, a morfološke značajke ostavlja po strani. Puno oprimjerenje novoga pristupa tipološkoj normi nalazimo u NHKJ gdje su tipovi podijeljeni u dva osnovna: promjenljivi i nepromjenljivi naglasni tip.

daje prednost naglasku osnove i time dokida međumorfemsku (intersilabičku) alternaciju.

b) Priručnička literatura ne nudi ustaljen naglasak pridjevnih osnova pa onda ni izvedenica od tih osnova, posebice se to odnosi na zanaglasne dužine i na odnos kratkosilaznoga i kratkouzlaznoga naglasaka koji nije uvijek rezultat odnosa N jd. – G jd., npr. *blizak – bliskal/bliskōst – bliskōst (učmalōst – učmalōst, jamačnōst – jamačnōst, kōmičnōst – kōmičnōst, tēgobnōst – tēgobnōst...)*. HJS primjerice donosi dvostruke naglaske pridjeva, ali ne uvijek i imenica: *nēskladan i nēskladan – nēskladnōst*.

3. Priručnici ne slijede osnovna naglasna pravila imenica na *-ōst* što onemogućava analogiju i zaključivanje pri služenju njima. RHJ-LZ specifičan je po tome što donosi dvostruke naglasne likove pridjeva, ali ne i izvedenica: *záčudan (záčudan) – záčudnōst; rázborit (rázborit) – rázboritōst; nēprimjetan (nēprimjetan) – nēprimjetnōst; latēntan (latēntan) – latēntnōst; bōgoljūban (bogōljuban) – bogoljūbnōst; bržoplet (bržōplet) – bržopletōst; cjēlokupan (cjelōkupan) – cjēlokupnōst...* HER se pak koleba u dvome: prvo, pridjevna osnova ne podudara se s naglaskom izvedenice: *prīsutan – prisūtñōst, kratkōvidan – kratkovidñōst; tjēskoban – tjēskōbnōst; prōbitačan – prōbitačñōst; bēskrājan – bēskrajñōst; kōvrčav – kovrčavōst*; i drugo, dublira se pridjevni lik, ali ne i imenični, ili obrnuto: *dōbročūdan (dobročūdan) – dōbročūdñōst; bržōplet (bržoplet) – bržōpletōst; dobrōdušan (dōbrodūšan) – dobrōdušñōst; dōbrohotan (dobrohōtan) – dōbrohotñōst; jednōdušan – jednōdušñōst (jednōdušñōst)*. HJS karakteriziraju tri nedosljednosti: prvo, kolebanje i u naglasku pridjevne osnove i u izvedenice: *grōzničav – grozničavōst, šūpljikav – šupljikavōst*; drugo, kolebanje u (ne)bilježenju dvostrukosti, naime pored uobičajenih likova: *kōvrčav i kovrčav – kōvrčavōst i kovrčavōst; ūvjetan i ūvjetan – ūvjetñōst i ūvjetñōst* i sl. javljaju se i ovakvi primjeri: *rādišan i rādišan – rādišñōst; pērvēznan i pērvēznan – pērvēznōst; bēzvōljan – bēzvōljñōst i bezvōljñōst; bēzōbličan i bezōbličan – bezōbličñōst*; treće, kolebanje u poretku dvostrukih naglasnih likova: *mīrgodan i mīrgodan – mīrgodñōst i mīrgodñōst*; zatim *dālekōvidan i dalekōvidan – dalekovidñōst i dalekōvidñōst; dēbelokožan i debelokožan – debelokožñōst i debelokožñōst; ĩndiskretan – ĩndiskretnōst i ĩndiskretnōst*; ali *kōmpromisan i komprōmisn – kōmpromisñōst i komprōmisñōst* i sl.

4. U literaturi ne nalazimo pravilo mjesta naglasaka u višesložnih riječi stranoga podrijetla koje nastaju od pridjeva na *-(a)n* i koje ispred sufiksa imaju konsonantsku skupinu. Dvojbeno je mjesto naglasaka: pred imeničnim sufiksom kratkouzlazni (metatonirani uporabni kratkosilazni) ili preneseni, kratkouzlazni: *turbulēntñōst – turbulēntñōst, pitorēskñōst – pitōresknōst, relevāntñōst – relēvantñōst; rezistēntñōst – rezistēntñōst, sakrōsanktnōst – sakrōsanktnōst, šokāntñōst – šokantñōst, vehemēntñōst – vehēmentñōst*. HER češće donosi preneseni naglasak, a ostali priručnici daju prednost naglasku pred sufiksom (HJS: *vehemēntñōst i vehēmentñōst*). RHJ-LZ dublira samo pridjeve, a ne i izvedenice od pridjeva: *korpulēntan (korpulēntan) – korpulēntñōst; konzistēntan (konzistentan) – konzistēntñōst*. HER donosi i uporabni silazni naglasak u zagrada, ali samo za pridjeve, ne i za izvedenice, iako je i to čest uporabni lik: *permanēntan (permanēntan) – permanēntñōst, rezistēntan (rezistēntan) – rezistēntñōst*;

šokàntan (*šokàntan*) – *šokàntnōst* (!). Informanti izgovaraju kratkosilazni naglasak pred sufiksom²⁸, no preneseni drže još uvijek učenijim.

5. Priručnici ne nude jasna pravila o naglasku višesložnih riječi sa spojnikom -o- što se odražava i na imenice na -ōst: (*čudòrednōst* – *čudorédnōst* – *čudorednōst/čudorédnōst*; *velikòdušnōst* – *velikodúšnōst* – *vèlikodušnōst/vèlikodúšnōst*; *tjesnògrudnōst* – *tjesnogrúdnōst* – *tjèsnogrudnōst/tjèsnogrúdnōst*; *svakòdnevnōst* – *svakodnèvnōst* – *svàkodnevnōst/svàkodnèvnōst*; *sredòvječnōst* – *srèdovječnōst* (*sredovjèchnōst*); *samòbranōst* – *sàmobranōst*; *samòbitnōst* – *sàmobitnōst*; *pustòpašnōst* – *pùstopašnōst*; *krivòvjernōst* – *krivovjèrnōst* – *krìvovjernōst*). Gramatike još uvijek daju prednost naglasku na spojniku (TR: *dugòvječnōst*, *istòrodnōst*, *jednòdušnōst*; HG: *istòznačnōst*), a u HJS prevladao je naglasak na početnome slogu. Ispitanici doživljavaju likove s naglaskom na spojniku učenijima i svakako bi se za njih odlučili u formalnome govoru, no češće posegnu za likom koji nosi preneseni naglasak (u uzmorskome dijelu čelni silazni, a u kontinentalnome uzlazni pred sufiksom).

6. U uporabi je jaka tendencija pomicanja naglasak ulijevo i ondje gdje ta tendencija nije zahvatila pridjevne osnove, a sve se to odrazilo i na priručnike: *bògobojāznōst* – *bogobojāznōst*; *učestalōst* – *učèstalōst*, *sveprisutnōst* – *svèprisūtñōst*.

7. Tendencija gubljenja zanaglasnih dužina nije zahvatila samo sufikse već i predsufiksalsne slogove: *nèvòljčkōst* – *nèvoljkōst*; *òpscēnōst* – *òpscenōst*; *sùglāšnōst* – *sùglasnōst*; *sùznāčnōst* – *sùznačnōst*; *sùzvūčnōst* – *sùzvučnōst*... U priručnicima su gotovo svugdje drugi naglasni likovi, a u uporabi se takva pojava proširila na veći broj imenica, posebice ako u izvedenici nema konsonantske skupine sa sonantom: *òbrāslōst* – *òbraslost*; *òdrāslōst* – *òdraslost*; *pòdmūklōst* – *pòdmuklost*...

NAGLASAK OSTALIH IMENICA I-VRSTE UNUTAR NEPROMJENLJIVOGA TIPA

Tek je manji dio imenica u korpusu na ništični nastavačni morfem koje nemaju sufiks -ōst, a i naglasak im je gotovo stabilan.²⁹ Odstupanja koja su uočena kreću se u granicama koje su na leksičkoj razini dopustive. U svemu preteže kratkosilazni naglasak i zanaglasna dužina na zadnjemu slogu. Nekadašnja su kolebanja (opisana

²⁸ U ostalih se imenica silazni naglasci na nepočetnome slogu također nalaze ponegdje u priručnicima, u HJS vjerojatno kao tiskarska omaška (HJS: *nedòzrelōst*), a u HER kao primjer razgovornoga lika, također u zagradama (i to samo u nekoliko primjera iako je u razgovoru takav naglasak običan: *paralizīranōst*, *šokàntnōst*). Informati su bili školovani govornici i svjesno su izbjegavali silazni naglasak na početnome slogu, ponegdje se potkrao, posebice u govornika iz Zagreba i Pule.

²⁹ Korpus čine sljedeće imenice: *ávet*, *klátez*, *kúpelj*, *ljúbav*, *nápast*, *nárav*, *obitelj*, *pogibelj*, *pónoć*, *prícest*, *pústoš*, *ráskoš*, *sávjest*, *stárež*, *trúlež*, *závist*; *čobancāđ*, *mājmuncāđ*, *nedònošćāđ*, *pāstircāđ*, *sāmrt*, *únućāđ*; *bjelokōst*, *blāgodāt*, *Blāgovijēst*, *blīznāđ*, *bōjāzan*, *bōlēst*, *būjād*, *būrād*, *črvēn*, *črvotōč*, *čeljād*, *čeljūst*, *čētvrt*, *đvljāč*, *dōbit*, *dōbrobit*, *drāžēst*, *drāžēst*, *gāmād*, *gōlēt*, *gōlijēn*, *gōropād*, *ispomōć*, *ispovijēđ*, *jāmjād*, *jārād*, *jēsēn*, *jūnād*, *klūpčād*, *kōkōš*, *kōpilād*, *kōrist*, *kōstrijet*, *krēpōst*, *krljūst*, *kīmād*, *kūcād*, *kūmcāđ*, *lānād*, *mācāđ*, *mēđudōb*, *mjēđ*, *mōmcāđ*, *mūlād*, *nādmōć*, *nāgovijēst*, *nāmīsao*, *nēčāst*, *nēčīst*, *nēđostīž*, *nējāč*, *nējācāđ*, *nēmān*, *nēmōć*, *nēsuvijēst*, *ōbavijēst*, *ōbijēst*, *ōblāst*, *ōdmōć*, *ōtpovijēđ*, *ōvlāst*, *ōvrāž*, *pācāđ*, *pāmēt*, *pāprāt*, *pāstorcāđ*, *pāščād*, *pāvīt*, *pērād*, *pērūt*, *pīlād*, *pīlvēt*, *pōcāst*, *pōđsvijēst*, *pōgān*, *pōgībao*, *pōlusvijēt*, *pōmāst*, *pōmīsao*, *pōmōć*, *pōšāst*, *pōtpomōć*, *pōvijēst*, *pōvlāst*, *prāmōć*, *prāpovijēst*, *prāsād*, *prēgēšt*, *prēmōć*, *prēpāst*, *prēvlāst*, *pīhūt*, *prpmīsao*, *prīpomōć*, *prppovijēst*, *prōmīsao*, *prōpāst*, *prōpovijēđ*, *pūnomōć*, *pūt* (*tjelesnost*), *řit*, *rōpčād*, *rūkōvēt*, *rūmēn*, *sāblāst*, *sāblāzan*, *sāmosvijēst*, *spročād*, *smřt*, *sōmčād*, *stārčād*, *stūđēn*, *sūcūt*, *šljēž*, *tēlād*, *vēčer*, *vīžlād*, *vřlet*, *zābit*, *zāpovijēđ*, *zārāvan*, *zēlen*, *zīmzelen*, *zlōcūd*, *zvřjēđ*, *ždrēbād*, *žīvād* (16 je imenica s dugouzlaznim naglaskom, 6 s kratkouzlaznim, 126 imenica s kratkosilaznim te nijedna u korpusu s dugosilaznim naglaskom).

u Zoričićevoj knjizi, usp. Zoričić, 1990: 114) prevladana u novim priručnicima pa se danas nalazi samo *blàgodāt* i *zàbit*, a ne više i *blagòdat* i *zábit*. Danas su pak zabilježene sljedeće dvostrukosti: *kòrist* i *kõrist*, *pogìbelj* i *põgìbelj*, *pùstoš* i *pũstõš*, *prìčest* i *põčest*, *àvet* i *ävèt*, s vidljivom tendencijom kratkoga silaznoga naglasaka u prvih dviju, a dugouzlaznoga u preostalim triju imenica. Kratkouzlazni naglasak u korpusu ima većina trosložnih i višesložnih imenice na *-ād* (*čòbančād*, *màjmunčād*, *nedònoščād*, *pàstirčād*). Dvosložne zbirne imenice na *-ād* imaju kratkosilazni naglasak i čuvaju dužinu u paradigmi (*tèle* – *tèlād* – *tèlādi*). U višesložnih se u praksi ostvaruje i uzlazni i slazni ton (*čòbančād* i *čòbančād*), a na tome je tragu i HJS (*màjmunčād*, *màgarād*, *ùnučād*). Ostali priručnici dvoje: PPGO (str. 601-602) češće donosi kratkouzlazni (*bùrād*, *jùnād*, *tèlād*, *dèriščād*, *màjmunčād*, *čòbančād*, *màgarād*, *ùnučād*) nego kratkosilazni naglasak (*širočād*, *bùjād* i *bùjād*), no u TR (str. 346) ipak stoji da dvosložne nose kratkosilazni (*ùžād*, *tèlād*, *kùmčād*), zatim da je u višesložnih bez promjene (*pàstorčād*) te da je od onih s uzlaznim naglaskom katkouzlazni na trećemu slogu od kraja (*bjègunčād*, *širočād*, *ùnučād*).

Naglasne preinake u L jd., u G mn. te DLI mn. (primjerice *nāmīsao* – L jd. *namīslī*; G mn. *namīslī*, DLI mn. *namīslīma*), koje je zapisao Đ. Daničić i koji su se proširile u priručnicima prošloga stoljeća, idu danas po svoj prilici u stilsku pričuvu (pa čak i u ustaljenih izričaja poput *deset božjih zapovijēdi*, na koju je upozorio Zoričić (1998: 396), prevladava naglasna stalnost paradigme: *deset božjih zàpovijēdi*, jedino je u ikavaca češće *deset božjih zapovīdi*).

OPRIMJERENA NAGLASNA KOLEBANJA U TEORIJI I PRAKSI

Komparativnom analizom naglasaka korpusa u teoriji i praksi došli smo do zaključka da se uvelike podudaraju, no u dijelu gdje su kolebanja izbistrilo se nekoliko zaključaka koje ćemo redom oprimjeriti. Vodili smo se time da ovdje oprimjerimo samo kolebljivi dio korpusa (koji se u konačnici odnosi na 10-ak % imenica) te da ga prikažemo u odnosu prema NHKJ (jedinoj suvremenoj monografiji o naglasnoj normi), tj. prema tome jesu li odstupanja uporabe i/ili ostalih priručnika u raskoraku ili skladu s monografijom. Neustaljenosti se tiču sljedećih otvorenih pitanja (redom prema njihovoj proširenosti): izgovor i pisanje dužina na (pred)sufiksalsnome slogu; prevaga čelnoga naglasaka, što je u skladu s dvjema tendencijama: tendencijom pomicanja naglasaka ulijevo i tendencijom naglasnoga izjednačivanja osnove i izvedenice; naglasak u imenica sa spojnikom *-o-*; bilježenje naglasaka u imenica s predmetkom *ne-* te na koncu otvorena pitanja funkcionalnostilske raslojenosti naglasne/izgovorne stvarnosti.

* * *

Naglasak polaznoga korpusa nije uvijek potvrđen u priručnicima hrvatskoga jezika i uporabi. Oreda se radi o (ne)bilježenju zanaglasnih dužina u predsufiksalsnome dijelu što je posljedicom nesustavna bilježenja naglasaka pridjevnih osnova i naglasnoga nepodudaranja pridjevne osnove i izvedenice. Takvo stanje nije novost, naime može se pronaći i u Benešićevu *Hrvatsko-poljskome rječniku*, navlastito u izvedenica od glagolskoga pridjeva. Uporaba potvrđuje da zanaglasne dužine u tome dijelu još uvijek žive, otpornije su od onih u sufiksu.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA ³⁰
àpsürdnōst	àpsurdnōst	àpsurdnōst	àpsurdnōst	àpsurdnōst – Sp; aspürdnōst – Pž, Zg, Ri, Pu
bespriječornōst i bespriječornōst	bespriječornōst	bespriječornōst	bespriječornōst	bespriječornōst – Pž, Ri; bespriječornōst – Zg, Pu, Sp
bězbožnōst	bězbožnōst	bězbožnōst	bězbožnōst	bězbožnōst – Pž, Zg, Ri, Sp; bezbōžnōst – Pu
běznādnōst	běznādnōst	běznādnōst	běznādnōst	běznādnōst – Pž, Zg, Ri, Pu; bēznādnōst – Sp
ōbīlnōst	ōbīlnōst	ōbīlnōst	ōbīlnōst	ōbīlnōst – Pž, Zg, Ri, Pu; ōbīlnōst – Sp
ōblāčnōst	ōblāčnōst	ōblāčnōst	ōblāčnōst	ōblāčnōst – Pž, Zg, Pu; ōblāčnōst – Ri, Sp
prīvlāčnōst	prīvlāčnōst	prīvlāčnōst	prīvlāčnōst	prīvlāčnōst – Pž; prīvlāčnōst – Zg, Ri; prīvlāčnōst – Pu, Sp
pōgnūtōst	pōgnūtōst	pōgnūtōst	pōgnūtōst	pōgnūtōst – Pž, Pu; pōgnūtōst – Zg, Ri, Sp
rasprōstrānjenōst	rasprōstrānjenōst	rasprōstrānjenōst	rasprōstrānjenōst	rasprōstrānjenōst – Pž, Zg, Ri, Sp; rasprōstrānjenōst – Pu (rasprostrānjenost)
rāšīrenōst	rāšīrenōst	rāšīrenōst	rāšīrenōst	rāšīrenōst – Pž, Ri, Sp; rāšīrenōst – Zg, Pu (rašīrenost)
svēsrdnōst	svēsrdnōst	svēsrdnōst	svēsrdnōst i svēsrdnōst	svēsrdnōst – Pž; svēsrdnōst – Zg, Pu; svēsrdnōst – Ri, Sp
tōksičnōst	tōksičnōst	tōksičnōst	tōksičnōst	tōksičnōst – Pž, Zg, Ri; tōksičnōst – Pu, Sp
ùgrōženōst	ùgrōženōst	ùgrōženōst	ùgrōženōst i + ³¹	ùgrōženōst – Pž, Zg, Sp; ùgrōženōst – Pu, Ri (ugrōženost)
ùshīćenōst	ùshīćenōst	ùshīćenōst	ùshīćenōst	ùshīćenōst – Pž, Zg; Sp; ùshīćenōst – Pu, Ri (ushīćenost)
ùslūžnōst	ùslūžnōst	ùslūžnōst	ùslūžnōst	ùslūžnōst – Pž, Ri; ùslūžnōst – Zg, Pu; ùslūžnōst – Sp
zādīhanōst	zādīhanōst	zādīhanōst	zādīhanōst	zādīhanōst – Pž, Zg, Ri, Sp; zādīhanōst – Pu (zadīhanost)

³⁰ Značenje kratica je ovo: Pu = informant iz Pule; Pž = informant iz Požege; Ri = informant iz Rijeke; Sp = informant iz Splita; Zg = informant iz Zagreba. U zagradama su stilski obilježeni likovi koji se čuju i u elektroničkim medijima u ponekih profesionalnih govornika. U tablici ćemo zanemariti pitanje zanaglasne dužine na sufiksu, naime katkad ju nismo čuli, no informanti su svjesni njezina postojanja.

³¹ Znak + znači da je naglasni lik jednak onome u NHKJ, a znak 0 da leksem nije zabilježen u rječniku.

zäpetöst	zäpëtöst	zäpëtöst	zäpëtöst	zäpëtöst – Pž, Ri; zäpëtöst – Zg, Pu, Sp
živopisnöst	živopisnöst	živopisnöst	živopisnöst	živopisnöst – Pž, Ri, Pu; živopisnöst – Zg, Sp (živöpisnost)

Naglasak se koleba u priručnicima hrvatskoga jezika i u uporabi, i to u primjerima prenošenja naglasaka na predsufiksni slog. Ispitanici kojima je startno narječje kajkavsko ili čakavsko češće ostvaruju naglasak na prvome slogu, a štokavci, osobito kontinentalnoga tipa, češće ostvaruju dugouzlazni naglasak pred sufiksom (što će potvrditi sljedećih nekoliko tablica).

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
běstidnöst	+	bestídnöst	+	běstidnöst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
běšümnöst	0	běšümnöst	+	běšümnöst – Pž; bëshümnöst – Zg, Ri, Pu, Sp
bëzbójnöst	+	bezbójnöst	bëzbójnöst	bëzbójnöst – Pž, Ri; bezbójnöst – Zg, Pu, Sp
bëzbólnöst	+	bezbólnöst	bëzbólnöst	bezbólnöst – Pž, Pu, Sp; bëzbólnöst – Zg, Ri
bëzbrójnöst	+	bezbrójnöst	bëzbrójnöst	bezbrójnöst – Pž; bëzbrójnöst – Sp – Pu; bëzbrojnöst – Zg, Ri
bëzümnnöst	+	bëzümnnöst (bezümnnöst)	bezümnnöst i bëzümnnöst	bëzümnnöst – Pž, Sp, Pu; bëzumnnöst – Zg, Ri
bëzvoljnnöst	+	bëzvoljnnöst	+ i bezvoljnnöst	bezvoljnnöst – Pž; bëzvoljnnöst – Pu, Sp; bëzvoljnnöst – Zg, Ri
dvòspólnöst	+	dvospólnöst	+	dvospólnöst – Pž, Sp; dvòspolnnöst – Zg, Ri; dvòspólnöst – Pu
sùglásnöst	sùglasnöst	+	+ i suglásnöst	sùglasnöst – Pž; suglásnöst – Zg, Ri, Pu; sùglásnöst – Sp
ùmílnöst	0	ùmílnöst	ùmílnöst	ùmílnöst – Pž, Zg, Ri, Sp; umílnöst – Pu
ùmörnöst	0	ùmörnöst	+	ùmörnöst – Pž, Zg, Ri, Sp; umörnöst – Pu
zlòćudnöst	zlòćudnöst	zlòćudnöst	zlòćudnöst	zlòćudnöst – Pž, Zg, Ri; zlòćüdnöst – Sp; zlocüdnöst – Pu

Naglasak je u manjemu broju primjera različit gotovo u svim priručnicima, i to onda kada je u pitanju prenošenje naglaska na predsufiksalni slog.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
ćüdorednōst i ćüdorēdnōst	ćüdorednōst	ćüdorēdnōst	+ i ćüdorednōst	ćüdorēdnōst – Pž, Pu, Sp; ćüdorednōst – Ri, Pu
dōstōjnōst	dōstōjnōst	+ (dostōjnōst)	dostōjnōst	dostōjnōst – Pž, Zg, Ri, Pu; dōstōjnōst – Sp
đuševnōst	đuševnōst	đuševnōst	đuševnōst i đuševnōst	đuševnōst – Pž, Pu; đuševnōst – Zg, Ri, Sp
mōčvārnōst	mōčvārnōst	mōčvārnōst	mōčvārnōst	mōčvārnōst – Pž, Sp; mōčvārnōst – Zg; mōčvārnōst – Ri, Pu
neprēlaznōst	neprēlaznōst	něprelāznōst	něprelāznōst i neprēlaznōst	neprēlaznōst – Pž, Zg, Ri, Sp; něprelāznōst – Pu
neprōpusnōst	0	něpropūsōst	neprōpusnōst	neprōpusnōst – Pž; něpropūsōst – Zg; něpropūsōst – Ri; neprōpusnōst – Pu; neprōpusnōst – Sp
ōbvezātnōst	ōbvezātnōst	obvezātnōst	ōbvezātnōst i obvezātnōst	ōbvezātnōst – Zg, Pu; obvezātnōst – Pž, Ri, Sp (obvezātnōst)
ōpsēžnōst	ōpsēžnōst	opsēžnōst	opsēžnōst i +	opsēžnōst – Pž; ōpsēžnōst – Zg, Sp; ōpsēžnōst – Ri, Pu
ōtrōvnōst	+	ōtrōvnōst	otrōvnōst	otrōvnōst – Pž, Zg, Ri; ōtrōvnōst – Pu; ōtrōvnōst – Sp
pōgubnōst	pōgubnōst	pōgūbnōst	pōgubnōst	pōgubnōst – Pž, Sp; pōgubnōst – Zg, Ri; pogūbnōst – Pu
prāvovāljānōst	pravovāljānōst	pravovāljānōst	prāvovāljānōst i pravovāljānōst	pravovāljānōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp (pravovāljānōst)
sūglāsnōst	sūglāsnōst	+	+ i suglāsnōst	sūglāsnōst – Pž; suglāsnōst – Zg, Ri, Pu, Sp
sūprotnōst	sūprotnōst	+	suprótnōst, +	sūprotnōst – Pž; suprótnōst – Zg, Ri, Pu, Sp

Priručnici ne nude uvijek svaki sustavni lik, a koji se javlja u uporabi. U tim slučajevima načelo je proširenosti svakako dobrodošlo u budućim usustavljanjima naglaska.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
òdlučnōst	+ (òdlučan)	odlúčnōst (òdlučan)	odlúčnōst i + (òdlučan)	òdlúčnōst – Pž, Zg; odlúčnōst – Ri, Pu; òdlučnōst – Sp
iscrpnōst	iscrpnōst (iscrpan (iscrpan))	iscrpnōst (iscrpan)	iscrpnōst i iscrpnōst (iscrpan)	iscrpnōst – Pž, Zg; iscrpnōst – Ri; iscrpnōst – Pu; iscrpnōst – Sp

Priručnici sve više donose likove koji su u skladu s dvjema tendencijama: tendencijom dokidanja preinaka i tendencijom pomicanja naglasaka prema početku riječi:

- Čuvanjem naglasaka pridjevnice osnove naglasno se harmonizira sustav (umjesto *ää/ää* → *aá*, dobiva se sljedeći obrazac: *ää/ää* → *ää/ää*: *pönīzan* → *pönīznōst*, umjesto *pönīzan* → *ponīznōst*).

Prvosložni naglasak najčešće donosi HJS, premda nesustavno (primjerice javlja se samo lik *náivnōst*, a u uporabi je prošireno *nāivnōst*). Zamjećuje se da u školovanih govornika još uvijek nisu prevladale navedene tendencije. Takve pojavnosti nisu sustavne ni u priručnicima hrvatskoga jezika. Dubletni naglasni likovi u tih se imenica još uvijek mogu izbjeći. Zanimljivo je da neki govornici ponegdje značenjski razjedničuju dvostrukosti; primjerice *pobōžnōst* i *ponīznōst* upotrebljavaju u religioznome kontekstu (kao svojstvo), u ustaljenim frazama, a *pönīznōst* upotrebljavaju u svjetovnome značenju, s mogućim negativnim konotacijama (*ponīznōst prema Bogu*, ali *pönīznōst prema vladaru*). Na razliku između *pöbōžnōst* (svojstvo) i *pobōžnōst* (čin, *svibanjska pobōžnōst*) upozoravao je i D. Brozović (1953: 79), osvrćući se na zenički govor.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
pobōžnōst	+	pöbožnōst	+	pöbožnōst – Pž; pobōžnōst – Zg, Ri, Pu, Sp
ponīznōst	+	+	pönīznōst i +	pönīznōst – Pž, Zg; ponīznōst – Pu, Sp
poslušnōst	+	+	pöslušnōst	pöslušnōst – Pž, Zg; poslušnōst – Ri, Pu, Sp
staromódnōst	0	+	stāromódnōst i +	staromódnōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
ustrájnōst	üstrájnōst	+	üstrájnōst i +	üstrájnōst – Pž, Zg; ustrájnōst – Ri, Pu, Sp
uzalúdnōst	0	+	üzalúdnōst, +	uzalúdnōst – Pž, Sp; üzalúdnōst – Zg, Ri, Pu
znáčājnōst	znáčājnōst	+	znáčājnōst	znáčājnōst – Pž, Ri, Pu; znáčājnōst – Zg, Sp

- Uporabni i zapisani naglasak na prvome slogu ne ovisi uvijek o pridjevnoj osnovi, naime u skladu je s tendencijom pomicanja naglasaka ulijevo (*nezávisan* → *nezávisnōst* i *nězavisnōst*).

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
nezásitnōst	+	+	nězasitnōst i +	nezásitnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; nězasitnōst – Zg
nezávisnōst	+	+	+ i nězavisnōst	nezávisnōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
preňaglōst	0	preňaglōst	preňaglōst i +	preňaglōst – Pž, Sp; preňaglōst – Zg, Ri, Pu

Kolebanja su česta u četverosložnih i višesložnih imenica između naglasaka na čelu tvorenice i kratkouzlaznoga naglasaka na spojniku (ili kratkouzlaznoga naglasaka na trećemu slogu od kraja) te dugouzlaznoga naglasaka pred sufiksom, ako je pred sufiksom bila dužina. U uporabi žive sva tri naglasna lika, no još uvijek ne preteže naglasak na početnome slogu, kao što je to u HJS i u govornika iz Zagreba. Kratkouzlazni naglasak na spojniku čuje se još uvijek u uporabi, no izbjegava se prenošenjem naglasaka ulijevo ili udesno u ležernijoj komunikaciji. Ispitanice iz Požege i Rijeke najviše ostvaruju naglasak na spojniku i redovito ga izgovaraju u službenoj komunikaciji, a ostali ga smatraju učenim i obilježjem "višega" stila. HJS najdosljednije provodi prenošenje naglasaka na prvi slog i daje mu prednost, a HER najčešće ga ne donosi dajući prednost kratkouzlaznome naglasaku na središnjemu slogu. RHJ-LZ koleba se u naglasaku takvih riječi. Gramatike hrvatskoga jezika još uvijek daju prednost naglasaku na spojniku. Nijedan priručnik ne donosi sva tri naglasna lika (tamo gdje su moguća). U rasporedu višestrukih naglasnih likova prednost još uvijek treba dati kratkouzlaznome naglasaku na spojniku pred prvosložnim naglasakom, posebice u formalnim situacijama.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
bjesòmučnōst	bješomučnōst	bješomučnōst (+)	bješomučnōst i +	bjesòmučnōst – Pž; bješomučnōst – Zg, Ri, Pu, Sp
brzòpletōst	břzopletōst	+	břzopletōst i +	brzòpletōst – Pž, Ri, Pu; břzopletōst – Zg, Sp
cjelòkupnōst	cjělokupnōst	+	cjělokupnōst i +	cjelòkupnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; cjělokupnōst – Zg
čudnòvatōst	+	čüdnovātōst	čüdnovatōst i +	čudnòvatōst – Pž, Ri; čüdnovatōst – Zg, Pu, Sp
dalekòsežnōst	dălekosežnōst	+	dălekosežnōst i +	dalekosėžnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; dălekosežnōst – Zg

dobrođušnōst	dōbrođušnōst	+	dōbrođušnōst i +	dobrodúšnōst – Pž; dobrođušnōst – Zg, Ri, Pu; dōbrođušnōst – Sp
dragōcjenōst	drāgocjenōst	+	drāgocjenōst i +	dragōcjenōst – Pž; Zg, Ri, Pu, Sp
istōrodnōst	īstorodnōst	īstorodnōst	īstorodnōst i +	istorōdnōst – Pž, Pu; istōrodnōst – Zg, Ri; īstorodnōst – Sp
jednōđušnōst	jēdnodušnōst	jēdnodušnōst (+)	jēdnodušnōst i +	jednōđušnōst – Pž, Ri, Pu; jēdnodušnōst – Zg, Sp
jednōglasnōst	jēdnoglasnōst	+	jēdnoglasnōst i +	jednōglasnōst – Pž, Ri, Pu; jēdnoglasnōst – Zg, Sp
jednōstrānōst	jēdnostrānōst	+	jēdnostrānōst i +	jednōstrānōst – Pž, Zg, Ri, Pu; jēdnostrānōst – Sp
jednōstrukōst	jēdnostrukōst	+	jēdnostrukōst i +	jednōstrukōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
malōđušnōst	mālođušnōst	+	mālođušnōst i +	malōđušnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; mālođušnōst – Zg
milōzvučnōst	mīlozvučnōst	mīlozvučnōst	mīlozvučnōst i milozvúčnōst	milōzvučnōst – Pž, Ri, Sp; mīlozvučnōst – Zg; milozvúčnōst – Pu
obōstrānōst	ōbostrānōst	+	ōbostrānōst i +	obōstrānōst – Pž, Ri; ōbostrānōst – Zg, Pu, Sp
prostōđušnōst	prōstodušnōst	+	prōstodúšnōst i +	prostōđušnōst – Pž, Ri; prōstodušnōst – Zg, Sp; prostodúšnōst – Pu
protūrjēčnōst	prōturjēčnōst	prōturjēčnōst	prōturjēčnōst i +	protūrjēčnōst – Pž, Pu; prōturjēčnōst – Ri; prōturjēčnōst – Zg, Sp
pustōpašnōst	pūstopāšnōst	pūstopāšnōst	pūstopāšnōst	pustōpašnōst – Pž, Ri; pūstopāšnōst – Zg, Pu, Sp
razgōvijmtnōst	rāzgovijētnōst	rāzgovijētnōst	rāzgovijētnōst i razgovijētnōst	razgōvijētnōst – Pž, Pu; rāzgovijētnōst – Zg, Ri, Sp
sāmōbitnōst	sāmōbitnōst	sāmōbitnōst	sāmōbitnōst i +	sāmōbitnōst – Pž, Ri; sāmōbitnōst – Zg, Sp; sāmōbitnōst – Pu
tānkōcutnōst	tānkoćutnōst	tānkoćutnōst	tānkoćutnōst	takoćúttnōst – Pž, Pu; Sp; tānkoćutnōst – Ri; tānkoćutnōst – Zg

Kolebanja su česta i u naglasku imenica s predmetkom *ne-*. HJS dosljedno donosi dvostruke naglasne likove dajući prednost onomu s kratkim prvim slogom (uz nekoliko nedosljednosti: *nesūvislōst* i *nēsūvislōst*; *nedōsljednōst* i *nēdōsljednōst*;

nezávisnōst i *nězavisnōst*; *nepogōdnōst* i *něpogodnōst*) pred likom s kratkouzlaznim naglaskom, ostali priručnici donose kao jedini onaj s prvosložnim naglaskom. U uporabi još uvijek nije svugdje prevladao naglasak prvoga sloga.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
nedōličnōst	nědoličnōst	+	nědoličnōst i +	nedōličnōst – Pž, Ri, Pu; nedōličnōst – Zg; nědoličnōst – Sp
nelōgičnōst	nělogičnōst	+	nělogičnōst i +	nelōgičnōst – Pž; nělogičnōst – Zg, Ri, Pu, Sp
nemilōsrđnōst	němilosrđnōst	němilosrđnōst	němilosrđnōst i +	nemilōsrđnōst – Pž, Pu; němilosrđnōst – Zg; nemilōsrđnōst – Ri, Pu
nepōćudnōst	něpoćudnōst	něpoćudnōst	něpoćudnōst	nepōćudnōst – Pž; něpoćudnōst – Zg, Ri, Pu, Sp
neōbičnōst	něobičnōst	něobičnōst	něobičnōst	neōbičnōst – Pž, Pu; něobičnōst – Zg, Ri, Sp
neōvisnōst	něovisnōst	neōvisnōst	něovisnōst i +	neōvisnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; něovisnōst – Zg
nepōsrednōst	něposrednōst	něposrednōst	něposrednōst	nepōsrednōst – Pž, Ri; něposrednōst – Zg, Sp; nepōsrednōst – Pu
nepōstojānōst i něpostojānōst	něpostojānōst	nepōstojānōst	něpostojānōst i něpostojānōst	nepōstojānōst – Pž, Zg, Ri, Sp; nēpostojānōst – Pu (nēpostojānōst)
nepōuzdānōst i něpouzđānōst	něpouzđānōst	něpouzđānōst	něpouzđānōst	něpouzđānōst – Pž, Zg, Ri, Pu; nepōuzđānōst – Sp (nepōuzđānōst)
nepristupačnōst	něpristupačnōst	něpristupačnōst	něpristupačnōst	nepristupačnōst – Pž; něpristupačnōst – Zg, Ri, Pu; nepristupačnōst – Sp
nesēbičnōst	něsebičnōst	něsebičnōst	něsebičnōst	nesēbičnōst – Pž, Sp; něsebičnōst – Zg, Ri, Pu
nesūvislōst	něsuvislōst	něsuvislōst	+ i nēsuvislōst	nēsuvislōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp (nēsuvislōst)
neūkusnōst	něūkūsñōst	něūkusñōst	něūkusñōst	neūkūsñōst – Pž; nēūkusñōst – Zg, Ri, Pu, Sp
neūmjēsñōst	něūmjēsñōst	něūmjēsñōst	něūmjēsñōst i +	neūmjēsñōst – Pž; něūmjēsñōst – Zg, Ri, Pu, Sp
neūljudnōst	něuljudnōst	něuljudnōst	něuljudnōst i +	neuljūdñōst – Pž; nēuljudñōst – Zg, Ri, Pu; neuljudñōst – Sp
neūspjelōst	něūspjelōst	něūspjelōst	něūspjelōst	nēūspjelōst – Pž, Zg, Ri, Pu; neūspjelōst – Sp

HJS daje prednost naglasku na prvome slogu i u likova s propisanim dugouzlaznim naglaskom.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
nećujnost	+	+	nećujnost, +	nećujnost – Pž; nećujnost – Zg, Ri, Pu, Sp
nelegálnost	0	0	nělegálnost	nelegálnost – Pž, Zg, Ri, Sp; nělegálnost – Pu
nepogódnost	+	+	+ i něpogodnost	nepogódnost – Pž, Zg, Pu, Sp; něpogodnost – Ri
nepréglednost	+	+	něpreglědnost i +	nepréglednost – Pž; něpreglědnost – Zg, Ri, Pu, Sp
neprekidnost	neprékidnost	+	něprekidnost i něprekidnost	neprékidnost – Pž, Ri, Pu; něprekidnost – Zg, Sp
neprírodnost	+	+	něprirodnost i +	něprirodnost – Pž, Pu; neprírodnost – Zg, Ri; něprirodnost – Sp
neréálnost	+	+	něreálnost	neréálnost – Pž, Zg, Sp; něreálnost – Ri, Pu
nesposóbnost	+	+	něsposobnost i +	nesposóbnost – Pž, Pu, Ri, Sp, Zg
nezahválnost	+	+	nězahválnost	nezahválnost – Pž; nězahválnost – Zg, Ri, Pu, Sp

Prednost se ipak daje propisanome dugouzlaznome naglasku pred sufiksom u većine priručnika hrvatskoga jezika i u uporabi.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
bezizglědnost	bězizglědnost	+	bězizglědnost i +	bezizglědnost – Pž; bezizglědnost – Ri; bēzizglědnost – Zg, Pu; bēzizglědnost – Sp
izražájnost	+	+	+ i izražájnost	izražájnost – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
jednostávnost	+	+	+ i jědnostávnost	jednostávnost – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
krivovjěrnost	0	0	+ i krivòvjěrnost	krivovjěrnost – Pž, Zg, Pu, Sp; krivòvjěrnost – Ri
lakovjěrnost	+	+	+ i lakòvjěrnost	lakovjěrnost – Pž, Pu, Sp; lākovjěrnost – Zg; lakòvjěrnost – Ri

Prednost neprenesenoga naglasaka u priručnicima hrvatskoga jezika ne znači uvijek i prednost toga lika u NHKJ.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
oštroúmnōst	oštroúmnōst	oštroúmnōst	oštroúmnōst i +	oštroúmnōst – Pž, Pu; oštroumnōst – Zg; oštrōúmnōst – Ri; oštroúmnōst – Sp
pōdivljālōst	podivljālōst (+)	podivljālōst	pōdivljālōst i podivljālōst	podivljālōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
prāvovāljanōst	pravovāljanōst	pravovāljanōst	prāvovāljanōst i pravovāljanōst	pravovāljanōst – Pž, Zg, Sp; pravovāljanōst – Ri, Pu
sāmozatājnōst	samozātājnōst	samozātājnōst	samozātājnōst	samozātājnōst – Pž, Ri; samozātājnōst – Zg, Pu, Sp
sīmultānōst	simultānōst	+	simultānōst i +	sīmultānōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
vāljanōst	valjánōst	valjánōst	vāljanōst	vāljanōst – Pž; vāljanōst – Zg, Pu, Sp; valjánōst – Ri

Kolebanje između kratkosilaznoga i kratkouzlaznoga naglasaka tvorenica na -ōst najčešće je kolebanje nakon kolebanja između naglasaka na početnome slogu i naglasaka pred sufiksanim slogom. Gotovo se odreda radi o izvedenicama od pridjeva kojima se u sklonidbi ne mijenja naglasak pa se ta pojavnost ne može argumentirati naglasnim odnosom N i G jd. pridjeva; kao u ovim slučajevima *gřkōst – gřkōst* (RHJ-LZ) < *gřk – gřka*; *rěskōst – rěskōst* (HJS) < *rězak – rěska*; *vlāžnōst – vlāžnōst* (HJS) < *vlāžan – vlāžna*.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
glistāvōst	glistāvōst	glistāvōst	0	glistāvōst – Pž; glistāvōst – Zg, Ri, Pu, Sp
ōholōst	ōholōst	+	ōholōst i +	ōholōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
ōprečnōst	ōprečnōst	+	ōprečnōst	ōprečnōst – Pž, Ri, Zg, Sp; ōprečnōst – Pu
pōgubnōst	pōgubnōst	pōgūbnōst	pōgubnōst	pōgūbnōst – Pž; pōgubnōst – Sp pōgubnōst – Zg, Ri, Pu
pōmičnōst	pōmičnōst	+	pōmičnōst	pōmičnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; pōmičnōst – Zg
sīrovōst	+	sīrovōst	+	sīrovōst – Pž, Zg, Sp; sīrovōst – Ri, Pu
sřčanōst	sřčanōst	sřčanōst	sřčanōst	sřčanōst – Pž, Ri, Zg, Sp; sřčanōst – Pu

sürovōst	+	sürovōst	+	sürovōst – Pž; sürovōst – Zg, Ri, Pu, Sp
süvišnōst i süvišnōst	0	süvišnōst	süvišnōst	süvišnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; süvišnōst – Zg
tānanōst	0	tānanōst	tānanōst	tānanōst – Pž; tānanōst – Zg, Ri, Pu, Sp

Dubliranje naglasnih likova u priručnicima hrvatskoga jezika nije ujednačeno. HJS priručnik je koji je najdalje otišao u dubliranju naglasnih likova (oko 12% imenica na *-ōst* ima dvostruki naglasni lik, a od toga broja oko 20% naglasnih dvostrukosti ne uključuje naglasak korpusa pa je toliko moguće i trostrukih naglasnih likova, ne uzimajući u obzir razgovorni silazni naglasak na središnjemu slogu kojim se javlja naglasna četverostrukost, primjerice *rāzgovijētnōst*, *razgovijētnōst*, *razgōvijētnōst* i *razgovjētnōst*) tijekom stabilizacije hrvatske naglasne norme. Ovo istraživanje pokazuje da su dubletni likovi još uvijek potrebni (po nečalu svrhovitosti). Dublete i dalje mogu postojati, ali uz obveznu odrednicu uz svaki navedeni lik, nakon usustavljanja po načelima standardnosti i suvremenih razvojnih tendencija. Nedosljednosti u priručnicima otvaraju mjesta sumnji u stabilnost naglasnoga sustava (HJS: *mjērodavnōst* i *mjerōdavnōst*; *nēdostižnōst* i *nedōstižnōst*; *bēzizglēdnōst* i *bezizglēdnōst*; ali *nezāvīsnōst* i *nēzavīsnōst*; *nedōsljednōst* i *nēdosljednōst*; *nesūvislōst* i *nēsūvislōst*; *adekvātīnōst* i *ādekvātīnōst*; zatim samo *nēadekvātīnōst* bez *neadekvātīnōst*; *rūdimentārīnōst* bez *rudimentārīnōst* itd.). Poredak svakako pokazuje koji je lik preporučljiviji. Najčešće su takvi likovi koordinirani i povezani veznikom *i*, u HJS: *nēmjerodavnōst* i *nemjerodavnōst*, čime se blaža prednost daje prvomu liku u dubleti, ili su pak jednako vrijedni. Aponirane skupine odvojene su zarezom ili smještene u zagrade čime se veća prednost daje prvomu liku u skupini, npr. u HJS: *nēčūjnōst*, *nečūjnōst*; *nābūjalōst*, *nābujalōst*; *zābūktalōst*, *zābuktalōst*; *nēprimjetnōst*, *neprimjetnōst*; u RHJ-LZ: *pōkōrnōst* (*pokōrnōst*), *beskompromīsnōst* (*bēskompromīsnōst*); u HER: *jēdnokratnōst* (*jednokratnōst*), *knjīžēvnōst* (*knjižēvnōst*). Takvi aponirani naglasni likovi u HJS vjerojatno dijelom nastali i kao tiskarska pogreška jer se likovi ne kose uvijek s preporukama. Subordinirani naglasni likovi ovdje mogu biti samo oni sa silaznim naglaskom nepočetnoga sloga. U zagrade bi, dakle, došli oni koji su stilski obilježeni. Ako se unutar dvostrukosti uočava preporučljiviji lik, tada bi se mogao uvesti zarez kao znak dubletnoga diferenciranja; primjerice *čjelōkupnōst* i *čjēlokupnōst*, *čjelokūpnōst* (*čjelokūpnōst*). Razmještaj likova u skupinama još uvijek nije ustaljen, usustavljen i jasno metodološki objašnjen u priručnicima hrvatskoga jezika, primjerice u HJS nalazimo *učēstalōst* i *ūčestalōst*; a u RHJ-LZ *ūčestalōst* (*učēstalōst*). Istraživanje jezične prakse pokazuje da se naglasku na početnome slogu još uvijek ne treba davati prednost.

NHKJ	RHJ-LZ	HER	HJS	UPORABA
běžūmnōst	+	běžūmnōst (bežūmnōst)	bežūmnōst i bežūmnōst	bežūmnōst – Pž, Ri; bežūmnōst – Zg, Pu, Sp
bješōmučnōst	bješōmučnōst	bješōmūčnōst (+)	bješōmučnōst i +	bješōmučnōst – Pž, Pu; bješōmučnōst – Zg, Ri, Sp
bějōvñnōst	0	bojōvñnōst (+)	bojōvñnōst i +	bojōvñnōst – Pž, Sp; bějōvñnōst – Zg, Ri, Pu
čūdorednōst i čudoredñnōst	čūdorednōst	čūdoredñnōst	+ čūdorednōst i čudoredñnōst	čudoredñnōst – Pž, Pu; čūdorednōst – Zg, Ri, Sp
dobročūdñnōst	dobročūdñnōst	dōbročūdñnōst	dobročūdñnōst i +	dobročūdñnōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp
dobrōdušnōst	dōbrodušnōst	+	dōbrodušnōst i +	dobrōdušnōst – Pž, Zg, Sp; dobrodúšnōst – Ri, Pu
gorōpādñnōst	gōropādñnōst (goropādñnōst)	+	gōropādñnōst i goropādñnōst	goropādñnōst – Pž, Pu, Sp; gorōpādñnōst – Ri; gōropādñnōst – Zg
grōtesknōst	+	+ (grotèsknōst)	grotèsknōst i +	grotèsknōst – Sp; grotèsknōst – Pž, Zg, Ri, Pu
īstorodñnōst	īstorodñnōst	īstorodñnōst	īstorodñnōst i +	īstorodñnōst – Pž, Zg, Ri; īstorodñnōst – Sp; īstorodñnōst – Pu (īstorōdñnōst)
īstōvjetñnōst	īstovjetñnōst	+	īstovjetñnōst i +	īstōvjetñnōst – Pž, Zg; īstovjetñnōst – Ri; īstovjetñnōst – Pu, Sp
jedñodušnōst	jēdñodušnōst	jēdñodušnōst (+)	jēdñodušnōst i +	jedñodušnōst – Pž, Ri, Sp; jedñodušnōst – Zg; jēdñodušnōst – Pu
ōkrutñnōst i ōkrūtñnōst	ōkrūtñnōst (+)	ōkrūtñnōst	0	ōkrūtñnōst – Pž, Ri, Pu, Sp; ōkrutñnōst – Zg
paralizīrāñnōst	0	paralizīrāñnōst (paralizīrāñnōst)	0	paralizīrāñnōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp (paralizīrāñnōst)
slabōvidñnōst	slabovidñnōst	+ (slabovidñnōst)	slabovidñnōst i +	slabovidñnōst – Pž, Zg, Ri, Pu, Sp

Dubletni su naglasni likovi neminovnost jer je u određenome dijelu korpusa zadovoljeno i načelo sustavnosti i načelo proširenosti u oba naglasna lika. Naglasak na spojniku danas je još uvijek živ u uporabi, drži se učenijim pa se i javlja u formalnome govoru; u gramatikama još je uvijek preporučljiv, a u rječnicima se katkad ne bilježi.

ZAKLJUČNO SLOVO

Komparativnom je metodom za imenice ženskoga roda s ništičnim nastavčnim morfemom utvrđeno podudaranje s polaznim korpusom (NHKJ) kako slijedi: RHJ-LZ 91%, HER 85%, a HJS 88%. Zabilježena odstupanja motivirana su pomicanjem naglaska prema početku riječi i u priručnicima i u informanata, a pojava dugouzlaznoga naglaska pred sufiksom najčešća je u tzv. kontinentalnome naglašivanju na čijemu je tragu HER, nešto manje HJS. Naglasak imenica na *-ōst* sveli smo na pet pravila, od pojedinačnoga k općemu. Ipak se najčešće podudara s naglaskom pridjevine osnove, naime svega je jedna petina imenica na *-ōst* koja nije naglasno ujednačena s osnovom. Naglasna kolebanja, unatoč predvidljivosti što proizlazi iz općih pravila, javljaju se u priručnicima hrvatskoga jezika s nekoliko razloga: prvo, priručnici se kolebaju između naglaska osnove i dogouzlaznoga naglaska pred sufiksom jer su oba sustavna i jednako proširena, stoga se pitanje rješava dubletama; drugo, priručnička literatura ne nudi ustaljen naglasak pridjevnih osnova pa onda ni izvedenica od njih; treće, priručnici ne nude jasna pravila o naglasku višesložnica sa spojnikom *-o-* što se odražava i na imenice na *-ōst*; četvrto, tendencija gubljenja zanaglasnih dužina nije zahvatila samo sufikse već i predsufiksalne slogove itd. Ipak proizlazi iz svega da je naglasnih kolebanja manje no što se smatra jer se naglasak podudara u vrlo velikome postotku u priručnicima hrvatskoga jezika (85–90%). Priručnike manje karakteriziraju nepodudaranja, a više nesustavnosti i nedosljednosti (koje su im gdjegdje zajedničke), što i rezultira naglasnim odstupanjima teorije i prakse.

Osnovna je zadaća akcentologa stabilizirati naglasnu normu usustavljanjem, a budući da je sustav na obrađenome dijelu korpusa proziran, olakšava se stabilizacija naglasne norme. Na istraženome je dijelu korpusa jasno da ne postoji paralelizam između jezične uporabe i kodeksa, već je riječ o dijelovima koji se mogu stabilizirati slijedeći dane naputke koji zadovoljavaju uporabna stremljenja.

LITERATURA

Stjepan B a b i ć, "Neka pitanja u vezi s imenicama na *-ost*", *Jezik*, 4, br. 5, 1956, str. 145-148.

Stjepan B a b i ć, "O Daničićevu naglasnom sustavu kao sustavu", *Jezik*, 15, br. 5, 1968, str. 150-157.

Stjepan B a b i ć, *Hrvatska jezikoslovna čitanka*, Globus, Zagreb, 1990.

Stjepan B a b i ć, "Problem norme u hrvatskom književnom jeziku", u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnog jezika* (pr. M. Samardžija), Matica hrvatska, Zagreb, 1999, str. 182-202.

Stjepan B a b i ć, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, NZ Globus – HAZU, Zagreb, 32002.

Stjepan B a b i ć, Dalibor B r o z o v i ć, Milan M o g u š, Stjepan P a v e š i ć, Ivo Š k a r i ć, Stjepko T e ž a k, *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, HAZU – Globus, Zagreb, 1991.

Stjepan B a b i ć, Dalibor B r o z o v i ć, Ivo Š k a r i ć, Stjepko T e ž a k, *Glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007.

Ivančica B a n k o v i ć - M a n d i ć, Anita R u n j i ć - S t o i l o v a, "Govor hrvatske javne televizije kao prestižan", u: *Jezik i mediji – Zbornik radova*, HDPL, Zagreb, Split, 2006, str. 63-72.

Eugenija B a r i ć, Mijo L o n č a r i ć, Dragica M a l i ć, Slavko P a v e š i ć, Mirko P e t i, Vesna Z e č e v i ć, Marija Z n i k a, *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb, 1995 (i 2005).

Eugenija B a r i ć, Lana H u d e č e k, Nebojša K o h a r o v i ć, Mijo L o n č a r i ć, Marko Lukenda, Mile M a m i ć, Milica M i h a l j e v i ć, Ljiljana Š a r i ć, Vanja Š v a ć k o, Luka V u k o j e v i ć, Vesna Z e č e v i ć, Mateo Ž a g a r, *Hrvatski jezični savjetnik*, Pergamena – Školske novine, Zagreb, 1999.

Julije B e n e š i ć, *Hrvatsko-poljski rječnik*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1949.

Ivan B r a b e c, Mate H r a s t e, Sreten Ž i v k o v i ć, *Gramatika hrvatskosrpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1966.

Dalibor B r o z o v i ć, "Bilješka o akcenatskim pseudodubletama", *Jezik*, 1, br. 3, 1953, str. 77-80.

Dalibor B r o z o v i ć, "O ortoepskoj vrijednosti dugoga i produženog ijekavskog jata", *Jezik*, 20, br. 3, 1973, str. 65-74.

Đuro D a n i ć i ć, Српски акценти (pr.: M. Rešetar), Srpska kraljevska akademija, Beograd – Zemun, 1925.

Ivan E s i h, "Kultura književnog jezika (Deset jezičnih zapovijedi)", u: *Norme i normiranje hrvatskoga standardnoga jezika* (pr. M. Samardžija), Matica hrvatska, Zagreb, 1999, str. 42-48. (izvorno: *Nastavni vjesnik*, 40, 1931/1932, str. 191-196).

Božidar F i n k a, "Prilog akcenatskoj tipologiji u imenica", *Jezik*, 15, br. 5, 1968, str. 143-150.

Josip H a m m, *Kratka gramatika hrvatskosrpskog književnog jezika za strance*, Školska knjiga, Zagreb, 1967.

Stjepan I v š i ć, "Prilog za kvantitetu u hrvatskom jeziku" (pr. B. Finka), *Rad JAZU*, 376, 1979, str. 5-39.

Ljiljana J o j i ć, Ranko M a t a s o v i ć (ur.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Novi Liber, Zagreb, 2002.

Damir K a l o g j e r a, "Prihvaćeni izgovor vs. received pronunciation", *Govor*, 20, 1-2, 2003, str. 181-190.

André M a r t i n e t, *Osnove opće lingvistike*, GZH, Zagreb, 1982.

Miroslav K r a v a r, "Prilog fonetici četveroakcenatskoga sistema", *Filologija*, 16, 1988, str. 101-113.

- Krešimir M i ć a n o v i ć, *Hrvatski s naglaskom*, Disput, Zagreb, 2006.
- Milan M o g u š, "Za novu akcenatsku klasifikaciju u dijalektologiji", u: *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, Novi Sad, 10, 1967, str. 125–132.
- Armin P a v i ć, "Studije o hrvatskom akcentu", *Rad JAZU*, 59, 1881, str. 1–102.
- Ivo P r a n j k o v i ć, "Za demokratizaciju hrvatske ortoepske norme", u: *Jezik i demokracija*, Institut za jezik, Sarajevo, knj. 12, 2001, str. 299–306.
- Josip S i l i ć, "Konotacija i njezin status u rječniku", *Radovi Zavoda za slavensku filologiju*, 28–29, 1993/94, str. 95–103.
- Ivo Š k a r i ć, Gordana V a r o š a n e c - Š k a r i ć, "Ocjene televizijskih govornika", *Govor*, 11, br. 1, 1994^a, str. 1–7.
- Ivo Š k a r i ć, Gordana V a r o š a n e c - Š k a r i ć, "Skupna slika govora hrvatske televizije", *Govor*, 11, br. 2, 1994^b, str. 1–12.
- Ivo Š k a r i ć, *Hrvatski govorili!*, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
- Jure Š o n j e (ur.), *Rječnik hrvatskoga jezika*, Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" i Školska knjiga, Zagreb, 2000.
- Stjepko T e ž a k, Stjepan B a b i ć, *Gramatika hrvatskoga jezika – priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, Školska knjiga, Zagreb, ¹²2000.
- Stjepan V u k u š i ć, *Usporedba dvaju novoštokavskih naglašavanja – stiničkog i Daničićeva: Prilog za uporabnu normu hrvatskog književnog jezika*, Poseban otisak, Senjsko muzejsko društvo, Senj, 1982.
- Stjepan V u k u š i ć, *Nacrt hrvatske naglasne norme na osnovi zapadnog dijalekta*, Istarska naklada, Pula, 1984.
- Stjepan V u k u š i ć, "Naglasak u Aničevu Rječniku hrvatskoga jezika", *Jezik*, 39, br. 4, 1992, str. 119–122.
- Stjepan V u k u š i ć, Ivan Z o r i č i ć, Marija G r a s s e l l i - V u k u š i ć, *Naglasak u hrvatskome književnom jeziku*, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2007.
- Ivan Z o r i č i ć "O naglasku imenica ženskog roda na suglasnik", u: *Zbornik Pedagoškog fakulteta u Rijeci*, Pula, 3, 1981, str. 365–370.
- Ivan Z o r i č i ć, *Naglasni odnosi i norma*, Školske novine, Zagreb, 1990.
- Ivan Z o r i č i ć, "Izvori naglasnih kolebanja u novijim rječnicima hrvatskoga jezika", *Filologija*, 22–23, 1994, str. 229–234.
- Ivan Z o r i č i ć, *Hrvatski u praksi*, ZN "Žakan Juri", Pula, 1998.
- Ivan Z o r i č i ć, *Tragom jezičnih nedoumica*, ZN "Žakan Juri", Pula, 2004.

THE ACCENTUAL VARIATIONS OF I-TYPE NOUNS

SUMMARY

The nouns with suffix *-ōst* in the Croatian language are of the feminine gender with a zero (morpheme) ending and typologically they qualify as an invariable type because they have a constant accent in the paradigm and the accent of these nouns mostly corresponds with their adjectival stem. The postaccentual length in the suffix appears only in the nominative (and accusative) singular and as it is predictable, it is not a typological mark. The accentual variations are very frequent in trisyllabic and quadrisyllabic nouns, between the initial accent and the long rising accent before the suffix (*nāivnōst* – *naivnōst*, *pòbōžnōst* – *pobōžnōst*, *īscīpnōst* – *iscīpnōst*). In the language usage there is a tendency of shifting accents to the initial syllable, hence in this paper the author identifies the reasons for the metatony and the impact of the language usage on normative books of the Croatian language. On the other hand, normative books of Croatian still mark the double paradigmatic accent (the accent of locative singular and genitive, dative, locative and instrumental plural) of these nouns (for example: L sg. *u žalosti* – *u žalòsti*, G pl. *žālostī* – *žalòstī*, DLI sg. *žālostima*– *žalòstima*), and the author wishes to find out whether any of these variations exist in speech, since there is a strong tendency to language simplification by cancelling accentual variations in the paradigm. Hence, the aim of this paper was to investigate the volume of the accentual variations of these nouns within the normative books and the language usage and also to find the normative position of these double accentual variants.

KEY WORDS: *doublet, i-type, lexical accent, non-changeable type, standard accentuation, suffix -ōst*